

Hasonló rítusok, eltérő rokonsági rendszerek a rézkori Alföldön

Nemzetközi kutatócsoport bizonyította az alföldi népesség kontinuitását egy drasztikus átalakulásokkal járó új korszak, a rézkor kezdetén. A legmodernebb genetikai elemzések alkalmazásával kimutatták, hogy az egymáshoz közeli, hasonló anyagi kultúrát használó és hasonló temetkezési rítusokat követő közösségek egymástól alapvetően eltérő rokonsági rendszerekben éltek az i.e. 5. évezred második felében. A kutatás az egyik alföldi lelőhelyen gyakori unokatestvér-házasságokat is kimutatót.

A régészeti kutatások szerint az Alföldön az élet minden területét érintő drasztikus átalakulások zajlottak az i.e. 5. évezred közepén. Mintegy 150 év alatt lakóik elhagyták az újkőkori településhalmokat – más néven telleteket – és hatalmas, akár 60-80 hektár kiterjedésű, a demográfiai becslések szerint sok ezer lakosú településeiket. A rézkor kezdetén helyettük kicsi, néhány házból álló tanyaszerű települések sűrű hálózata szőtte át az Alföldet, ami együtt járt az anyagi kultúra átalakulásával és – a térség történelmében először – a településektől elkülönülő temetők megjelenésével.

Egy magyar vezetésű nemzetközi kutatócsoport arra volt kíváncsi, hogy a rézkor kezdetéhez köthető átalakulások egy új népesség megjelenésével vagy a helyi népesség kontinuitásával magyarázhatók-e. Vizsgálták azt is, miként szerveződtek az újonnan létesített rézkori temetők, milyen rokonságban álltak egymással azok, akiket egymás mellett helyeztek végső nyugalomra; illetve volt-e különbség az újkőkori és rézkori közösségek szerveződése, rokonsági rendszere között.

A Tisza menti Polgár térségében, a Polgár-Csőszhalom újkőkori lelőhelyen és a Tiszapolgár-Basatanya rézkori temetőben zajló vizsgálatok során a kutatók ötvözték a populációgenetikát, a genetikai rokonság vizsgálatokat és a távolabbi genetikai rokonságot jelző vizsgálatokat a régészeti és antropológiai megfigyelésekkel. A basatanyai temetőt összehasonlították az egykorú, a mai magyar-román határon feltárt Urziceni-Vamă rézkori temetőjével is.

„A Tisza melletti Polgár település környezetében egykor élt embereket vizsgálva alapvető biológiai folytonosságot azonosítottunk a késő újkőkor és a kora rézkor időszakában” – emelte ki a tanulmány főbb megállapításai közül **Szécsényi-Nagy Anna**, a HUN-REN BTK Archeogenomikai Intézet igazgatója.

Ez az eredmény megerősíti a régészeti adatok értelmezését, miszerint a helyi társadalom drasztikusan megváltozott ebben az átmeneti, i.e. 4500–4350 közötti időszakban, de újabb, máshonnan származó népesség érkezésének nincsen nyoma.

„Tiszapolgár-Basatanya lelőhely a kora rézkorból (i.e. 4350–4000) több szempontból is izgalmas kutatási terület. Eddig nem ismertük a különböző stílusú tárgyakat használó egyének biológiai kapcsolatait, a temető közösségét alkotó egyének párválasztási és temetkezőhely-választási preferenciáit” – hangsúlyozta **Siklósi Zsuzsanna**, az MTA-ELTE Lendület Innováció Kutatócsoport vezetője.

A most megjelent tanulmány bebizonyította, hogy a különféle kerámiastílusokat használó emberek egymással rokonsági kapcsolatban álltak. A Tiszapolgár-Basatanya temetőt egy biológiai értelemben

vett zárt közösség alkotta, amelynek tagjai szociokulturális értelemben feltehetően elszigetelődtek kortársaiktól, amire a gyakori rokonházasságok, valószínűleg unokatestvér-házasságok is utalnak.

A Basatanyán talált családok apai ági leszármazást követtek. A férfiak házasságkötés után is a gyerekkori lakóhelyükön maradtak, több generáción keresztül a felmenőik temetkezőhelyét tartották meghatározónak. Itt a közeli rokonokat közvetlenül egymás mellé vagy egymás közelébe temették. Ebben az értelemben őrizték a helyi, újkőkori hagyományokat, hiszen Csőszhalmon is közvetlenül egymás mellett, a településen belül temették el a közeli rokonokat, ám ez még egy jóval nagyobb lélekszámú közösség lehetett.

Bár a kutatóknak a történeti léptékű megállapításokhoz még számos lelőhelyet kell hasonló mélységben elemezniük a térségben, bizonyos összefüggések már leírhatóak. A genetikai kapcsolati hálózatok rávilágítottak arra, hogy az alföldi kora rézkori közösségek egymástól igen eltérő rendszerekben szerveződtek, annak ellenére, hogy anyagi kultúrájuk és temetkezési rítusaik hasonlóak voltak. A Polgár térségétől alig 100 kilométerre fekvő kortárs Urziceni-Vamă temetőben egészen más struktúrát írtak le. Itt éppen az apák hiányoztak a kisebb családi egységekből, a közvetlen rokonokat egymástól távol helyezték végső nyugalomra a temetőn belül. A rokonházasságok hiánya és a tág genetikai kapcsolatrendszer arra utal, hogy az Urziceni temetőt egy, a basatanyainál akár hatszor nagyobb közösség használhatta.

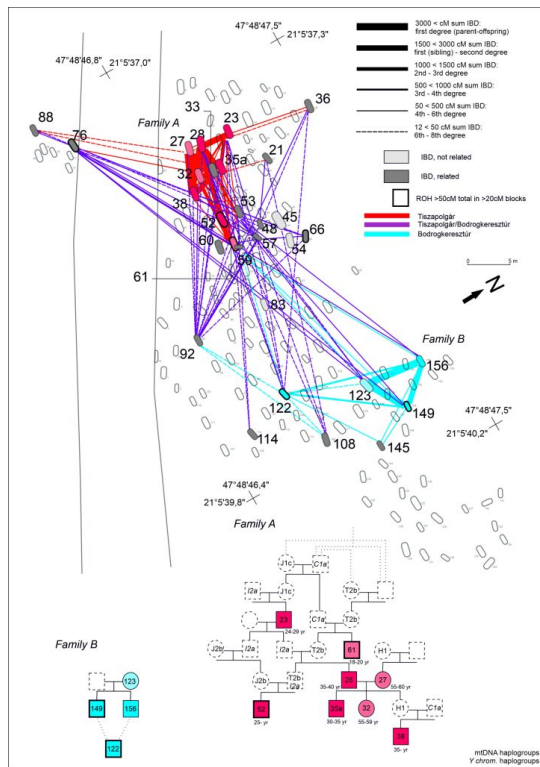
Mindezek fontos figyelmeztető eredmények arra, hogy az őskori közösségek szerveződése és rokonsági gyakorlatuk igen változatos lehet még egykorú, egymáshoz közeli és hasonló anyagi kultúrát használó közösségek esetében is, ezért a túlzott általánosítás leegyszerűsítő és félrevezető lehet.

A tanulmány megalapozásaként az Eötvös Loránd Tudományegyetem régész és antropológus munkatársai (Anders Alexandra, Raczy Pál, Siklósi Zsuzsanna – ELTE Régészettudományi Intézet, Hajdu Tamás, Szeniczey Tamás – ELTE Biológiai Intézet), a Magyar Természettudományi Múzeum (Évinger Sándor, Keszi Tamás), a Budapesti Történeti Múzeum (M. Virág Zsuzsanna), valamint a Szatmárnémeti Megyei Múzeum (Cristian Virag) kezdeményeztek együttműködést a Bécsi Egyetem Evolúciós Antropológia Tanszékével (Ron Pinhasi) és a Harvard Medical School (David Reich) laboratóriumával, ahol kinyerték a humán DNS mintákat. A genetikai adatokat HUN-REN BTK Archeogenomikai Intézetében értékelték Szécsényi-Nagy Anna vezetésével.

A kutatás eredménye **Szécsényi-Nagy Anna** ([HUN-REN BTK Archeogenomikai Intézet](#)) és **Siklósi Zsuzsanna** ([MTA-ELTE Lendület Innováció Kutatócsoport](#)) vezetésével a [Nature Communications folyóiratban](#) jelent meg.

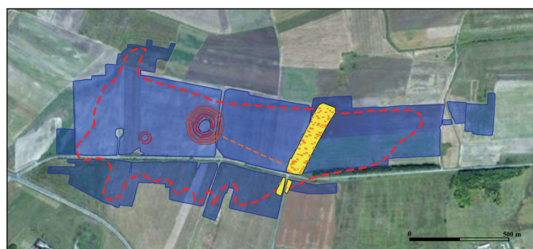
Sajtókapcsolat:

- kommunikacio@elte.hu

© HUN-REN BTK, ELTE

Tiszapolgár-Basatanya biológiai rokonság hálózata és a rekonstruált családfák.

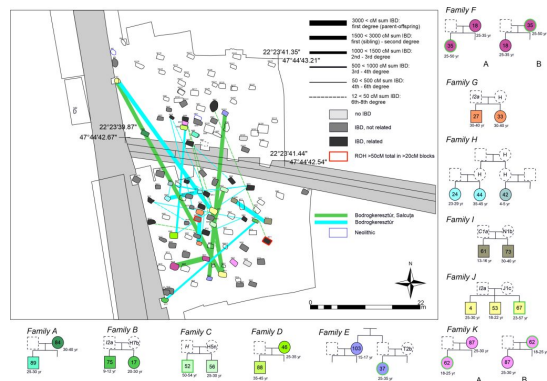
© HUN-REN BTK, ELTE

Polgár-Csőszhalom újkőkori település térképe (Mesterházy et al. 2019, 7. kép nyomán).

© HUN-REN BTK, ELTE

Késő neolitikus temetkezések Polgár-Csőszhalomról (1-2) és kora rézkori temetkezések Tiszapolgár-Basatanyáról (3-6) (Raczky et al. 2014, fig. 5. nyomán).

© HUN-REN BTK, ELTE
Urziceni-Vamă biológiai rokonság hálózata és a rekonstruált családok.

© HUN-REN BTK, ELTE
Kora rézkori temetkezés Urziceni-Vamă lelőhelyről.

Eredeti tartalom: Eötvös Loránd Tudományegyetem

Továbbította: Helló Sajtó! Üzleti Sajtószolgálat

Ez a sajtóközlemény a következő linken érhető el:

<https://hellosajto.hu/?p=23642>